

Η σχιζοφρένεια στο σινεμά

του **Αλέξη Ν. Δερμετζόγλου**
Κριτικού Κινηματογράφου
Ιατρού Μικροβιολόγου

Όταν 100.000 τηλεοπτικά ελληνικές οικογένειες αντιμετωπίζουν σήμερα όχι μόνον το πρόβλημα της σχιζοφρένειας αλλά και το στίγμα της, όταν τα περισσότερα talk-show και τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων χρησιμοποιούν αδόκιμους όρους, πολλές φορές άκομψους και προσβλητικούς για τους πάσχοντες, τότε μένει να κάνουμε μία διαδρομή στο πώς αντιμετωπίζει το σινεμά αυτό το πρόβλημα. Τουλάχιστον εδώ και ένα τέταρτο του αιώνα τα διάφορα αμερικανικά θρίλερ που είναι ενταγμένα στο σινεμά μαζικής ψυχαγωγίας δεν παύουν παρά να λειτουργούν εκφοβιστικά. Διάφοροι ψυχοπαθείς δολοφόνοι επιτίθενται από εδώ και από εκεί, απειλούν ιδίως τη ζωή των νέων και το κάνουν αυτό με πριόνια, μαχαίρια, μπαλτάδες, τσεκούρια και ό,τι άλλο φαντασθεί ο νους σας. Παράλληλα, αλλάζουν ταυτότητα φορώντας βασικά μάσκες. Αυτό είναι ένα ιδιαίτερα παραπλανητικό και αισχρό εύρημα που εμμέσως πλην σαφώς στηρίζει την άποψη πως ο “καθένας μπορεί να είναι ο δολοφόνος”. Έτσι τελικά οι νέοι χάνουν την κοινωνικότητά τους και ουσιαστικά εκπαιδεύονται στο να γίνονται καχύποπτοι και απομονωμένοι, με τρομερή επιθετικότητα, που τελικά τους μεταβάλλει σε άτομα χωρίς αγάπη και επικοινωνιακή διάθεση. Κάνοντας έναν πολύ πρόχειρο στατιστικό υπολογισμό, αποκαλύπτω συντριπτικά ποσοστά υπέρ της ρατσιστικής κινηματογραφικής αντίληψης. Σε κάθε ένα

φيلم που αντιμετωπίζει τον σχιζοφρενή με ευαισθησία και ως κοινωνικά πληγέντα, αντιστοιχούν τουλάχιστον 5 ή 6 που τον συνοδεύουν άμεσα με την παραβατικότητα και τις δολοφονίες. Κι όμως, σύμφωνα και πάλι με τις στατιστικές, αυτή η άποψη είναι λαθεμένη, απλά πουλάει πολύ, γιατί λειτουργεί εντυπωσιακά και γραφικά. Όσες φορές το σινεμά ασχολήθηκε σοβαρά με τον πάσχοντα ψυχικά, τα αποτελέσματα ήταν το λιγότερο γεμάτα ευαισθησία και τρυφερότητα.

Σε σχέση με τη νεανική σχιζοφρένεια, είχαμε την ευαίσθητη ερωτική ιστορία με την υπογραφή του Φρανκ Πέρι “**Δαβίδ και Λίζα**” πρόσφατα το αυστραλέζικο σινεμά μας πρόσφερε ένα εξαιρετικό και τραγικό “λάβ-στόρι” μεταξύ πασχόντων ψυχικών ατόμων που μάλιστα παντρεύονται. Είναι το “**Angel baby**”. Η ταινία των Όσκαρ “**Ένας υπέροχος άνθρωπος**” ασχολείται με την πραγματική ιστορία του Αμερικανού μαθηματικού Τζον Νας που, αν και έπασχε από σχιζοφρένεια, κέρδισε ένα Νόμπελ στα 1994.

Ο κορυφαίος δημιουργός Ρομάν Πολάνσκι έδειξε μεγάλη ευαισθησία στο θέμα της σχιζοφρένειας. Αρχικά γύρισε αποκλειστικά μια αριστουργηματική ταινία με θέμα την κλινική εικόνα της. Από τη δεκαετία του '60 “**Η αποστροφή**” θεωρείται κορυφαίο στο είδος του φιλμ. Ωστόσο, και “**Το μωρό της Ρόζμαρι**” φαίνεται πως προσπαθεί να κάνει ένα διακριτικό αλλά και καίριο σχόλιο πάνω στο θέμα. Τι συμβαίνει με τη νεαρή γυναίκα η οποία ισχυρίζεται πως την καταδιώκουν, συνωμοτούν εις βάρος της και θέλουν να γεννήσει το παιδί του σατανά. Είναι η αλληγορία για την επικράτηση του κακού ή μήπως όλα αυτά είναι το παραλήρημα μιας σχιζοφρενούς που κάμφθηκε από το πολύ στρες; Πολλές φορές ο μέγας Ευρωπαίος δημιουργός Λουίς Μπουνιουέλ ενεπλάκη στο θέμα της σχιζοφρένειας ή της ψυχικής ασθένειας. Η πιο κλασική περίπτωση αφορά την βραβευμένη υπέροχη δημιουργία του με πρωταγωνίστρια την Ντενέβ, την “**Ωραία της ημέρας**”.

Εδώ τα φαντάσματα του ασυνείδητου δημιουργούν στην πανέμορφη αυτή ηρωίδα ένα παραισθητικό, παραληρηματικό, σεξουαλικό ταξίδι με κοινωνικές αναφορές. Όταν τη δεκαετία του '40 η ψυχανάλυση ήταν ιδιαίτερα επίκαιρη, μια και τότε άρχισε να γίνεται ευρύτερα γνωστή, δύο κορυφαίοι Ευρωπαίοι σκηνοθέτες την τίμησαν με τις δημιουργίες τους. Ο

Χίτσκοκ γυρίζει τη **“Νύχτα αγωνίας”** με τον Γκρέκορι Πεκ να βασανίζεται από ένα ξεχασμένο παιδικό ψυχικό “τραύμα” και την Ίνγκριντ Μπέγκμαν να του συμπαραστέκεται έως ότου βρεθεί λύση.

Το ίδιο συμβαίνει και στο **“Μυστικό του έβδομου δωματίου”** του Φριτς Λανγκ με την Τζόαν Μπέννετ να προσπαθεί να καταλάβει τι ακριβώς συμβαί-

νει στο σύζυγό της Μάικλ Ρεντγκρέιβ.

Ο Τένεσι Γουίλιαμς αντιμετώπισε με πολλή ευαισθησία το θέμα της ψυχικής ασθένειας, μια και γνώριζε πολύ καλά την άμεση συνάρτησή του με τη μοναξιά. Από το θεατρικό του έργο **“Ξαφνικά πέρσι το καλοκαίρι”**, όπου η ψυχική ασθένεια συνεχώς παραμονεύει, ο Τζόζεφ Μάνκιεβιτς γύρισε μια υπέροχη, υποβλητική ταινία με σταρ επιπέδου όπως οι Ελίζαμπεθ Τέιλορ, Μοντγκόμερι Κλιφτ, Κάθριν Χέμπορν.

Διάφοροι σύγχρονοι δημιουργοί δείχνουν ευαισθητοποιημένοι με το θέμα. Ο Βρετανός Μάικ Φίτζις γύρισε τον **“Μίστερ Τζόουνς”** με τον Ρίτσαρντ Γκίρ, ενώ κορυφαία θεωρείται η βραβευμένη ομιανιστική δημιουργία **“Κοφτερό λεπίδι”** με τον Μπίλι Μπομπ Φόρντον να σκηνοθετεί τον εαυτό του στην ιστορία ενός τύπου που βγαίνει από το ψυχιατρείο και προσπαθεί να ενσωματωθεί στην κοινωνία αντιμετωπίζοντας προβλήματα με τους γείτονές του αλλά έχοντας και τη συμπάθεια μιας κυρίας.

Αυτή ήταν μια όψη της θετικής αντιμετώπισης από το σινεμά των ψυχικών ασθενειών αλλά και της σχιζοφρένειας. Κατά τα άλλα, το σινεμά και ιδίως το αμερικανικό φρόντισε να δημιουργήσει τη μέγιστη απέχθεια για το θέμα, με εξαίρεση δημιουργούς που ισορρόπησαν έξοχα στην κόψη του ξυραφιού. Ας πούμε, μνημειώδης έμεινε στην ιστορία των εικόνων ο ρόλος του Άντονι Πέρκινς ως σχιζοφρενούς δολοφόνου που οικειοποιείται την ταυτότητα της νεκρής και μουμιοποιημένης μητέρας του στο **“Ψυχώ”**.

Στην αυγή της δεκαετίας του '80 ο Κιούμπρικ, διασκευάζοντας το μυθιστόρημα του Στίβεν Κινγκ **“Λάμψη”**, μας προσέφερε μια υπέροχη ταινία και ιδίως έναν εκπληκτικό Τζακ Νίκολσον που τρελαίνεται βαθμιαία από τον περιβάλλοντα χώρο και εφορμά με τρομερή μανία.

Ακόμα, ο Αμερικανός Τζον Μακ Νότον με το **“Χένρι το πορτρέτο ενός δολοφόνου”** γύρισε μια τολμηρότατη, ζοφερή ταινία σχετικά με τις συμπεριφορές και τις εκτονώσεις ενός σχιζοφρενούς.

Στα μέσα της δεκαετίας του '90 ο Αμερικανός Λοτζ Κέριγκαν γύρισε ένα εξαιρετικό, ανεξάρτητο φιλμ σχετικά με τις παραισθήσεις ενός σχιζοφρενούς που ψάχνει να βρει το κοριτσάκι του. Σκληρό και λυρικό το **“Κόντρα ξύρισμα”** εντυπωσίασε.

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 οι αδελφοί Κοέν βραβεύτηκαν στις Κάνες με το **“Μπάρτον Φινκ”** στο οποίο εικονοποιούνται τα οράματα ενός σχιζοφρενούς, ενώ στα τέλη της δεκαετίας του '70 ο Ίρβιν Κέσνερ γύρισε το τραγικό θρίλερ **“Τα μάτια της Λόρα Μαρς”** μ' έναν σχιζοφρενή αστυνομικό που θέλει να σκοτώσει τη γυναίκα που αγαπά.

Φυσικά, το πρόσφατο φιλμ του Κρόνενμπεργκ **“Spider”** θεωρείται επίτευγμα για την εξαιρετική και διεισδυτική ανάλυση σχετικά με τις διαδικασίες των παιδικών ψυχικών “τραυμάτων” που οργανώνονται σε σχιζοφρένεια. Αλλά και ο Ντέιβιντ Λιντς πάντα σε διάφορες ταινίες του **“Χαμένη Λεωφόρος”**, **“Οδός Μαλχόλαντ”** θίγει το θέμα της ψυχικής απορρύθμισης ενοχής αλλά και αποπροσωποποίησης.

Ο Αμερικανός δημιουργός Μπράιαν Ντε Πάλμα, φανατικός θαυμαστής του Χίτσκοκ, γύρισε ταινίες πάνω στις ψυχικές ασθένειες και στην ψυχική διάσπαση. **“Οι αδελφές”** του είναι φόρος τιμής στον Χίτσκοκ και στο **“Ψυχώ”** αλλά και η **“Προετοιμασία για έγκλημα”** μας ενδιαφέρει μια και αναφέρεται στις δολοφονίες ενός ψυχασθενούς ψυχιάτρου.

Από τη δεκαετία του '70 μας έρχεται και ο πολύκροτος **“Εξορκιστής”** του Γουίλιαμ Φρίνκιν. Ο δαιμονισμός της μικρής κοπέλας μπορεί να θεωρηθεί και μια μορφή ψυχικής καταληψίας και να ερμηνευτεί έτσι σωστά και η διαδικασία της θεραπείας της.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η τρομοκρατία δεκάδων ψυχοπαθών δολοφόνων. Ο Ταμπ Χούπερ θα μας μιλήσει για τον **“Ψυχοπαθή δολοφόνο με το πριόνι”** σε ένα εξαιρετικό μεν αλλά αποτροπιαστικό καλτ-φιλμ. Κι από εκεί και μετά έρχεται η ατελείωτη σειρά **“Scream”**, **“Scream 2”** και **“Scream 3”**, **“Το ξύπνημα των θρύλων”**, **“Ξέρω τι κάνατε πέρσι το καλοκαίρι”**, **“Ακόμα θυμάμαι το περσινό καλοκαίρι”** και μια ατελείωτη σειρά τίτλων. Και βεβαίως εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε τις αμέτρητες συνέχειες που έγιναν στο καλτ-φιλμ τρόμου του Κάρπεντερ **“Η νύχτα με τις μάσκες”**, όπως και στο **“Παρασκευή και 13”**. Η τρέλα, όπως βλέπετε, αποδίδει στο σινεμά, είναι οικονομικό κίνητρο για τα ταμεία. Στη ζωή όμως θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε και με σύνεση και ανθρωπιά και ιδίως κατανόηση, χωρίς ίχνη ρατσισμού.